

Asesu'r Effaith ar Nodweddion Cydraddoldeb, y Gymraeg ac Anfantais Economaidd-Gymdeithasol

Gweler y daflen *Sut i Wneud Asesiad Effaith Cydraddoldeb* am gymorth i lenwi'r ffurflen yma. Mae croeso hefyd i chi gysylltu gyda Delyth Williams, Swyddog Polisi a Chydraddoldeb ar est 32708, neu DelythGadlysWilliams@gwynedd.llyw.cymru, am gymorth pellach.

Mae'n ofynnol i'r Cyngor (dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010) i ystyried yr effaith fydd newid mewn unrhyw bolisi neu weithdrefn (neu greu polisi neu weithdrefn o'r newydd), yn ei gael ar bobl hefo nodweddion cydraddoldeb gwarchodedig. Mae gan y Cyngor hefyd ddyletswyddau cyffredinol ychwanegol i sicrhau tegwch a meithrin perthnasau da. Rhaid felly gwneud asesiad amserol cyn gwneud penderfyniad ar unrhyw newid perthnasol (h.y. sy'n cael effaith ar bobl hefo nodwedd gwarchodedig).

Mae hefyd yn ofynnol i'r Cyngor, dan ofynion Safonau'r Gymraeg (Adran 44 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011) ystyried yr effaith fydd newid mewn unrhyw bolisi neu weithdrefn (neu greu polisi neu weithdrefn o'r newydd), yn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac i sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae'r ddogfen hon felly yn sicrhau bod y penderfyniadau yma'n diogelu ac yn hyrwyddo'r defnydd a wneir o'r Gymraeg.

O Ebrill 1af 2021 ymlaen mae gan y Cyngor ddyletswydd i roi sylw dyledus i ddod i'r afael ag anfantais economaidd-gymdeithasol mewn penderfyniadau strategol.

I) Manylion

I.1 Beth yw enw'r polisi / gwasanaeth dan sylw?

Strategaeth Toiledau Lleol

I.2 Beth ydi pwrpas y polisi/gwasanaeth sy'n cael ei greu neu ei newid? Pa newidiadau sy'n cael eu hystyried?

Strategaeth Toiledau Lleol Cafodd Deddf Iechyd y Cyhoedd (Cymru) 2017 Gydsyniad Brenhinol ar 3 Gorffennaf 2017. Mae'r Ddeddf yn dod ag ystod o gamau gweithredu ymarferol ynghyd ar gyfer gwella a diogelu iechyd. Mae Rhan 8 y Ddeddf yn cyflwyno gwaith darparu toiledau, a strategaethau toiledau lleol yn benodol.
--

Nod Rhan 8 yw gwella'r modd y caiff y ddarpariaeth o doiledau sydd ar gael at ddefnydd y cyhoedd ei chynllunio, drwy sicrhau bod pob awdurdod lleol yng Nghymru yn asesu anghenion eu cymuned o ran toiledau, ac yna'n defnyddio dull strategol a thryloyw o ddiwallu'r angen hwnnw yn y modd gorau posibl.

Bwriedir y broses o ddatblygu'r strategaeth ei gwneud yn bosib i ni ystyried opsiynau ehangach sydd ar gael o ran darparu toiledau i'r cyhoedd, a mynd i'r afael â'r heriau presennol sy'n ymwneud â darparu'r cyfleusterau mewn cymunedau, a hynny gyda lleihad difrifol yng nghyllideb y gwasanaeth.

Wrth ddatblygu Strategaeth Toiledau Lleol ar gyfer Gwynedd, rydym yn ystyried yr effaith ar ddefnyddwyr gwasanaeth, gweithwyr a'r gymuned ehangach. Mae'n debygol y bydd y strategaeth yn cael fwy o effaith ar rhai nodweddion gwarchodedig nac eraill, ond hyderwn ein bod wedi rhoi ystyriaeth i hynny, a cheisio lliniaru effaith negyddol yn ein amcanion.

1.3 Pwy sy'n gyfrifol am yr asesiad yma?

Amanda Murray – Rheolwr Asedau Bwrdeistrefol, Priffyrdd, Peirianeg ac YGC

1.4 Pryd wnaethoch chi gychwyn yr asesiad? Pa fersiwn yw hwn?

Tachwedd 2018 - Cychwyn

Fersiwn Ebrill 2019 – Asesiad gwreiddiol

Fersiwn Mai 2025 – Asesiad cyfredol

2) Gweithredu

2.1 Pwy yw'r budd-ddeiliaid neu bartneriaid fydd yn rhaid gweithio hefo nhw i wneud yr asesiad yma?

Swyddogion Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol
Y Cyhoedd
Grwpiau gyda nodweddion gwarchodedig
Cyngorau Cymuned a Thref
Sefydliadau Trydydd Sector perthnasol
Sefydliadau Twristiaeth
Pwyllgor Craffu Cymunedau
Dadansoddi a delio gyda cwynion dderbynir

2.2 Pa gamau ydych chi wedi ei cymryd i ymgysylltu gyda pobl hefo nodweddion gwarchodedig, ynglŷn â'r iaith Gymraeg neu â chymunedau (un ai oherwydd lleoliad neu oherwydd angen) sy'n byw ag anfantais economaidd-gymdeithasol?

Ar gyfer diweddaru'r strategaeth yn 2025 mae gwaith wedi ei wneud i edrych ar y math o gwynion dderbynnir gan y cyhoedd.

Mae'r dadansoddiad yma yn cael ei drafod yng nghyfarfodydd Herio Perfformiad yr Adran.

Bydd yr ymgynghoriad llawn nesaf yn cael ei wneud o fewn y ddwy flynedd nesaf er mwyn paratoi at gyhoeddi'r Strategaeth ar gyfer y cyfnod o 2029 ymlaen.

2.3 Beth oedd canlyniad yr ymgysylltu?

Mae canlyniadau'r ymgysylltu nol yn 2019 ar gael.

2.4 Ar sail pa dystiolaeth arall ydych chi'n gweithredu?

Anabledd

Mae elusennau a mudiadau sy'n cynrychioli pobl anabl o'r farn bod toriadau i gyfleusterau cyhoeddus yn cael effaith niweidiol iawn o safbwynt y byddent yn cael eu rhwystro neu'n ofnus o fentro o'u cartrefi oherwydd diffyg cyfleusterau ar gael yn y gymuned. Gall rhai anhwylderau neu amhariadau wneud yr effaith yn waeth.

Yn ôl elusen crohn's & colitis uk mae gan o leiaf 300,000 o bobl yn y DU Clefyd Crohns neu Colitis Ulcerative, a adnabyddir fel 'Inflammatory Bowel Disease' (IBD).

Yn ol adroddiad "Taking the P***" gan y Royal Society for Public Health 2019, mae eu hymchwil wedi datgelu bod 56% o bobl yn peidio yfed rhag ofn na fydd toiled cyhoeddus ar gael. Mae hyn yn gallu cael effaith niweidiol ar rai sydd efo cyflyrau meddygol megis diabetes neu gyflwr ar y bledren/bowel.

Oedran

Mae adroddiad "Toiledau Cyhoeddus yng Nghymru" gan Gaomisiynydd Pobl Hyn Cymru (Awst 2023) yn nodi bod 61% o bobl wnaeth ateb eu ymgynghoriad wedi nodi ei bod yn anodd dod o hyd id oiled y neu hardal.

Mewn adroddiad Ymchwil gan Fforwm Cymru yn 2023 nododd 59% o'r ymatebwyr eu bod yn lleihau yr amser neu belter o'u cartrefi oherwydd y diffyg darpariaeth. Dywedodd 11% y byddent yn debygol o gael damwain yn gyhoeddus os na fyddai toiled ar gael.

Mae ei thystiolaeth yn awgrymu bod y diffyg mewn cyfleusterau cyhoeddus yn ffactor cyfrannol sylweddol i'r unigedd o bobl hŷn, gyda mwy na hanner o bobl hŷn yn teimlo bod diffyg cyfleusterau cyhoeddus lleol yn nadu iddynt fynd allan mor aml a dymunent.

Ar hyn o bryd mae Age Cymru yn datblygu adroddiad sy'n edrych ar gyfrifoldebau awdurdodau lleol ynghylch darparu toiledau cyhoeddus. Byddwn yn ystyried darganfyddiadau'r adroddiad pan fydd yn cael ei gyhoeddi.

2.5 Oes yna unrhyw fylchau yn y dystiolaeth sydd angen ei gasglu?

Nid oes gwybodaeth benodol i Wynedd neu lefel daearyddol is am gyflyrau iechyd megis Crohns a Colitis, na am tueddiadau na galw ymwelwyr.

3) Adnabod yr Effaith

3.1 Mae'n rhaid i'r Cyngor roi sylw dyledus i'r effaith fydd unrhyw newidiadau'n ei gael ar bobl hefo nodweddion cydraddoldeb isod. Beth yw'r effaith fydd y polisi/gwasanaeth newydd neu'r newidiadau arfaethedig yn ei gael ar bobl hefo'r nodweddion hyn? Mae hefyd angen ystyried yr effaith ar anfantais economaidd-gymdeithasol ac ar y Gymraeg.

Nodweddion	Sut fath o effaith?	Ym mha ffordd? Beth yw'r dystiolaeth?
Hil (gan gynnwys cenedligrwydd)	Dim	Dim effaith
Anabledd	Positif	Fel rhan o'r Strategaeth Toileddau Lleol, bydd y Cyngor yn: Cynnal adolygiad o drefniadau glanhau, oriau agor, sy'n rhan o amcan o ddarpariaeth gyfleusterau glan, diogel a gynhelir yn briodol. Bydd hyn yn ymateb i bryderon safon glendid ac oriau agor anaddas. Byddwn yn gweithio ar uchafu'r dewis o ddarpariaeth toiledau a'u hyrwyddo fel rhan o amcan 'Uchafu'r argaeledd toiledau drwy bartneriaeth gyda'r Cyngor a darpariaeth arall'. Byddwn yn hysbysu lleoliadau a chyfleusterau sydd ar gael yn y toiledau yn amcan 'Hysbysebu a hyrwyddo gwybodaeth am ddarpariaeth toiledau drwy wefannau a chyfryngau eraill'. Mae toiledau hygyrch newydd 'Changing Places' ar agor yng Ngorsaf Rheilffordd Eryri yng Nghaernarfon, Canolfan Pontio ym Mangor a Chanolfan Crefft Corris. Mae'r toiledau yn cynnwys, offer arbennig megis hoist, cyfleusterau addas a lle ar gyfer newid person anabl. Am fwy o wybodaeth am doiledau 'Changing Places' ewch i: http://www.changing-places.org/

Rhyw	Dim	Rhywbeth sydd wedi digwydd wrth i'r strategaeth gael ei ysgrifennu yw dyfarniad yr oruchaf lys. Mae'n nodi fod rhyw yn Neddf Cydraddoldeb 2010 yn golygu rhyw biolegol yn unig. Disgwylir i ddefnyddwyr barchu canfyddiad y ddyfarniad.
Oedran	Positif	Fel rhan o'r Strategaeth Toiledau Lleol, bydd y Cyngor yn: gweithio ar uchafu'r dewis o ddarpariaeth toiledau a'u hyrwyddo yn amcan 'Uchafu'r argaeledd toiledau drwy bartneriaeth gyda'r Cyngor a darpariaeth arall'. Byddwn yn hysbysu lleoliadau a chyfleusterau sydd ar gael yn y toiledau yn amcan 'Hysbysu a hyrwyddo gwybodaeth am ddarpariaeth toiledau drwy wefannau a chyfryngau eraill'. Bydd amcan 'Cyfleusterau sy'n hawdd dod o hyd iddynt gydag arwyddion cyfeirio da ac arwyddion gwybodaeth cyfleusterau unigol' yn rhoi ystyriaeth i sut allwn wella arwyddion a chyfeirio pobl tuag at y toiledau a'u gwneud yn haws i ddarganfod.
Cyfeiriadedd rhywiol	Dim	Nid ydym wedi adnabod unrhyw effaith ar hyn o bryd, oherwydd na fydd unrhyw newidiadau mawr yn cael ei gwneud i'r asedau sy'n bodoli.
Crefydd neu gred (neu ddiffyg cred)	Positif	Gyda rhai crefydd buasai defnyddio cyfleusterau amgen preifat yn gyfyngedig wrth ddefnyddio rhai sefydliadau (e.e. tafarnau) gall fod yn erbyn rhai crefydd neu gred. Er mwyn diwallu'r angen yma bydd y Strategaeth Toiledau Lleol yn: Parhau i weithio gyda Chynghorau Cymuned a Thref a grwpiau a sefydliadau er mwyn sicrhau dewis eang o ddarpariaeth a chadw cynifer o doiledau cyhoeddus traddodiadol ar agor yn amcan 'Uchafu'r argaeledd toiledau drwy bartneriaeth gyda'r Cyngor a darpariaeth arall'.
Ailbennu rhywedd	Negyddol	Yn ddiweddar, cyhoeddwyd dyfarniad yr oruchaf lys fod rhyw, o fewn Deddf Cydraddoldeb 2010, yn golygu rhyw biolegol yn unig. Rydym yn disgwyl i ddefnyddwyr barchu'r ddyfarniad yna. Ond rydym yn cydnabod nad oes gennym ddarpariaeth addas ar gyfer pobl trawsryweddol ac anneuol yn y mwyafrif o'n toiledau. Un opsiwn sy'n cael ei ystyried gan rai mudiadau yn y tymor byr yw'r defnydd o doiledau hygrych. Nid yw hynny yn bosib yn ein toiledau cyhoeddus gan eu bod ond yn gallu cael eu hagor gyda goriad radar.

		Gobeithiwn y bydd canllawiau'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol yn rhoi arweiniad pellach i ni ar hyn.
Beichiogrwydd a mamolaeth	Positif	Mae rhieni a gwarcheidwad o fabanod a phlant ifanc angen gallu defnyddio cyfleusterau addas mewn cyfleusterau cyhoeddus merched a dynion wrth ymweld â manau cyhoeddus ac yn aml ar fyr rybudd. Mewn ymateb i bryder fod prinder o ran cyfleusterau a'u bod yn safon glanweithdra yn isel, bydd y Cyngor yn cynnal adolygiad o drefniadau glanhau, a chynnal awdit o'r nifer o fannau newid babanod yn amcan 'Darpariaeth o gyfleusterau glân, diogel wedi eu cynnal yn briodol'.
Priodas a phartneriaeth sifil	Dim	Dim effaith
Yr iaith Gymraeg	Dim	Dim effaith
Anfantais Economaidd-Gymdeithasol	Positif	Fel rhan o'r Strategaeth Toiledau Lleol, bydd y Cyngor yn: gweithio ar uchafu'r dewis o ddarpariaeth toiledau a'u hyrwyddo yn amcan 'Uchafu'r argaeledd toiledau drwy bartneriaeth gyda'r Cyngor a darpariaeth arall'. Byddwn yn hysbysu lleoliadau a chyfleusterau sydd ar gael yn y toiledau yn amcan 'Hysbysu a hyrwyddo gwybodaeth am ddarpariaeth toiledau drwy wefannau a chyfryngau eraill'. Bydd amcan 'Cyfleusterau sy'n hawdd dod o hyd iddynt gydag arwyddion cyfeirio da ac arwyddion gwybodaeth cyfleusterau unigol' yn rhoi ystyriaeth i sut allwn wella arwyddion a chyfeirio pobl tuag at y toiledau a'u gwneud yn haws i ddarganfod.

3.2 Mae'n ddyletswydd ar y Cyngor dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 i gyfrannu'n bositif i gymdeithas decach trwy hybu cydraddoldeb a pherthynas dda yn ei weithgareddau ym meysydd oedran, rhyw, cyfeiriadedd rhywiol, crefydd, hil, trawsrywedd, anabledd a beichiogrwydd a mamolaeth. Mae'n rhaid i'r Cyngor roi sylw dyledus i'r ffordd mae unrhyw newid yn effeithio'r dyletswyddau yma.

Dyletswyddau Cyffredinol y Ddeddf Cydraddoldeb	A yw'n cael effaith?	Ym mha ffordd? Beth yw'r dystiolaeth?

Cael gwared â cham-wahaniaethu anghyfreithlon, aflonyddu ac erledigaeth	Nac ydi	Nac ydi
Hyrwyddo cyfleoedd cyfartal	Ydi	Oherwydd yr amcanion: • Hysbysu a hyrwyddo gwybodaeth am ddarpariaeth toiledau drwy wefannau a chyfryngau eraill. • Cyfleusterau sy'n hawdd dod o hyd iddynt gydag arwyddion cyfeirio da ac arwyddion gwybodaeth cyfleusterau unigol;
Meithrin perthnasau da	Ydi	Mae'r amcan hyrwyddo yn cefnogi a meithrin perthnasau da wrth hysbysu yn well y cyfleusterau a'i lleoliadau ac oriau agor i alluogi pobl hŷn fod yn fwy hyderus o fynd allan.

3.3 Sut mae eich cynnig yn sicrhau eich bod yn gweithio yn unol â gofynion Safonau'r Iaith Gymraeg (Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011), i sicrhau na chaiff y Gymraeg ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg, ac y manteisir ar bob cyfle i hyrwyddo'r Gymraeg (y tu hwnt i ddarparu gwasanaethau'n ddwyieithog) a chynyddu cyfleoedd i ddefnyddio a dysgu'r iaith yn y gymuned?

Ni fydd y Strategaeth Toiledau Lleol yn cael unrhyw effaith ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg, ac ni fydd yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r iaith Saesneg. Bydd y Strategaeth yn cadw at safonau'r Gymraeg mewn perthynas ag arwyddion, apiau, adnoddau, cyhoeddiadau ac ati.

3.4 Pa fesurau neu newidiadau eraill y gallech eu cynnwys i gryfhau neu newid y polisi / arfer er mwyn cael effaith gadarnhaol ar gyfleoedd pobl i ddefnyddio'r Gymraeg, ac i leihau neu atal unrhyw effeithiau andwyol y gallai'r polisi/ymarfer ei gael ar yr iaith Gymraeg?

Dim byd pellach

3.5 Sut mae'r cynnig yn dangos eich bod wedi rhoi sylw dyledus i'r angen i fynd i'r afael ag anghyfartaledd o achos anfantais economaidd-gymdeithasol? (Sylwch fod hyn yn ymwneud â chau bylchau anghydraddoldeb yn hytrach na gwella canlyniadau i bawb yn unig).

Mae data economaidd-gymdeithasol sy'n ymwneud â Gwynedd yn dangos bod gan 31% o aelwydydd incwm o dan 60% o ganolrif Prydain Fawr, sy'n nodi eu bod yn byw mewn tlogi.

Fel rhan o'r strategaeth Toiledau Leol, bydd Cyngor Gwynedd yn gweithio ar uchafu'r dewis o ddarpariaeth toiledau a'u hyrwyddo yn amcan 'Uchafu'r argaeledd toiledau drwy bartneriaeth gyda'r Cyngor a darpariaeth arall'. Bydd hyn yn sicrhau bydd mwy o doiledau ar gael i'r cyhoedd heb rwymedigaeth i brynu cynhyrchion neu wasanaethau, a fyddai'n cael effaith gadarnhaol ar yr anghydraddoldeb.

3.6 Pa fesurau neu newidiadau eraill y gallech eu cynnwys i gryfhau neu newid y polisi / arfer i ddangos eich bod wedi rhoi sylw dyledus i'r angen i leihau canlyniadau anghyfartal o ganlyniad i anfantais economaidd-gymdeithasol, yn unol â'r Ddeddf Economaidd-Gymdeithasol?

Dim byd pellach

4) Dadansoddi'r canlyniadau

4.1 Ydi'r polisi felly'n debygol o gael effaith sylweddol, bositif ar unrhyw un o'r uchod? Beth yw'r rheswm am hyn?

Yn gyffredinol mae'r Strategaeth Toiledau Lleol am gael effaith bositif ar nodweddion cydraddoldeb a nodwyd yn rhan 3.1.

Bwriad y strategaeth yw ceisio gwella'r modd y caiff y ddarpariaeth o doiledau sydd ar gael at ddefnydd y cyhoedd ei ddarparu. Wrth ddatblygu'r strategaeth, mae'r Cyngor wedi asesu anghenion eu cymuned o ran toiledau, ac wedi defnyddio'r wybodaeth i gynnig 6 amcanion er mwyn ceisio diwallu'r angen hwnnw yn y modd gorau posibl o fewn y gyllideb, a ble mae'n briodol.

4.2 Ydi'r polisi felly'n debygol o gael effaith sylweddol, negyddol ar unrhyw un o'r uchod? Beth yw'r rheswm am hyn?

Na

4.3 Beth ddylid ei wneud?

Dewiswch un o'r canlynol:

Parhau gyda'r polisi / gwasanaeth gan ei fod yn gadarn	✓
Addasu'r polisi i ddileu unrhyw rwystrau	

Atal a dileu'r polisi gan fod yr effeithiau niweidiol yn rhy fawr	
Parhau a'r polisi oherwydd gellir cyfiawnhau unrhyw effaith niweidiol	
Dim camau pellach ar hyn o bryd, mae'n gynamserol i benderfynu, neu does dim digon o dystiolaeth	

4.4 Os yn parhau hefo'r cynllun, pa gamau fyddwch chi'n cymryd i leihau neu liniaru unrhyw effeithiau negyddol?

Ddim yn berthnasol

4.5 Os nad ydych yn gweithredu ymhellach i ddileu neu leihau effeithiau negyddol, esboniwch pam yma.

Ddim yn berthnasol

5) Monitro

5.1 Pa gamau fyddwch chi'n gymryd i fonitro effaith ac effeithiolrwydd y polisi neu wasanaeth (cynllun gweithredu)?

Fel rhan o'r Strategaeth, bydd y Cyngor yn cynhyrchu ac yn cyhoeddi 'datganiad cynnydd interim' a fydd yn monitro'r cynllun gweithredu ac yn adrodd ar yr ymgynghoriad cyhoeddus fydd yn cael ei gynnal o fewn y ddwy flynedd nesaf.